

ŽELEZNIČAR

GLASILO SLOVENSКИH ŽELEZNIŠKIH NASTAVLJENCEV

UREDNIŠTVO
se nahaja v Ljubljani, Šelenburgova
ulica 6/I.
UPRAVNIŠTVO
Dunaj V. — Bräuhäusgasse 84.

Izhaja vsakega 1. v mesecu.
Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.
Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina:
za celo leto 4.40 K
za pol leta 2.20 K
za četrť leta 1.10 K
Posamezna številka 18 vin.

Štev. 7 in 8.

V Ljubljani, 1. aprila 1917.

Leto XXI.

Pisarna železničarskega deželnege tajništva se na- haja odslej: Šelenburgova ulica 6I v Ljubljani.

Moč ljudstva.

Z obličja Evrope je izbrisan velik madež — ruski carizem je bil in ne vstane nikdar več. Po zgodovinskem razvoju držav utrjena resnica, da rodi nasilje nasilen odpor, je iznova potrjena, potrjena s krvjo ruskega ljudstva, potrjena z razrušenim prestolom ruskega carja. »Oko za oko, zob za zob« — rusko ljudstvo je v silnem maščevanju obračunalo s svojim krvnikom in zatiralcem.

Z ruskim carizmom izgine politični sistem, ki je vztrajno zatiral ljudsko voljo in svobodo, ki je ubijal najboljše ljudi s slastjo prepričanega krvnika, sistem, ki je bil vzor in zgled vsem reakcionarnim strujam po Evropi. Ruski državni stroj je bil absolutizem v najčistejši, najpopolnejši obliki, rusko ljudstvo je bilo izročeno pod tem režimom telesni in duhovni nesvobodi, nevednosti in skrajnemu nazadnjaštvu. Kar si je priborilo rusko ljudstvo, zlasti delavstvo, kulture, to si je priborilo vse proti volji vladajočih, v vednem strahu, da ga križajo zaradi njegovega hrepenenja po izobrazbi in po življenju vredno človeka. Rusko ljudstvo je bila le čreda podanikov, ki je trepetala že pred najnižjim činov-

nikom. Ljudstvo je imelo le eno pravico: Slepo izpolnjevati vse, kar so narekovali ukazi, sklanjati hrbet, kadar je žvižgal bič carjevih hlapcev po njegovem hrbtu. Da bi odločevalo samo o svoji usodi — to bi bila blasfemija po mnenju vladajočih. Odločevati je smel le eden, zahtevati le eden, ukazovati le eden.

Avtokrat na ruskem prestolu je bil tako prežet z namišljeno veličino svojega poklica — saj je še v svojem odstopnem manifestu govoril, da je bil postavljen po volji božji — da so se razbile ob njem vse ljudske želje po trohici demokratičnejšega vladanja kakor prhko steklo. Samo on in njegovi hlapčevski lizumi so vedeli, kaj je ljudstvu v korist in njim ne v škodo, kar pa je prihajalo zahtev iz ljudstva samega — to so bile »absurdne sanje«. Tako je vladal in — dovladal.

Po onem silnem porazu v rusko-japonski vojni je pač izdobil ljudstvo v kitajski zid njegove avtokracije ozko špranjo in dobilo je ustavo in durno. A to, da je dal car različenemu ljudstvu neznatne pravice sovladanja, to je storil zgolj iz samoobrambe, ne iz spoznavanja, da je ljudstvo zrelo, da si določuje zakone samo. Slutil je takrat, da gre za biti ali ne biti. In vsa njegova poznejša dejanja do teh burnih marčevih dni so bila dokaz, da je leta 1905 ukanil ljudstvo. Leto za letom je prikraševal enkrat dane pravice dumi in kadar ni bila pokorna, jo je razpustil in se iznova solnčil v svoji brezmejni oblasti. In celo sedaj, v tej strahotni vojni, ko je krvavelo ljudstvo iz milijon ran, tudi sedaj je ostal neizprememjen v svojih absolutističnih na-

čelih in vračal ljudstvu njegove žrtve z bičem in s pregnanstvom, z ječami in s smrtjo. Toda moč ljudstva je postala silnejša in zdrobila njegovo kruto oblast, njegov tiranski režim.

Vse še vre v ruski državi, vse je že razburkano kakor morje ob nevihti. Ali eno je gotovo in jasno kakor beli dan: Carizem, kakršen je bil, se ne dvigne nikdar več, ker ga je odplavilo ljudstvo s svojo krvjo. Naj bo bodoča oblika ruske države kakršnakoli — republika ali demokratična monarhija — absolutistična država ne bo nikdar več, ker je spoznalo ljudstvo svojo moč in jo zna uporabljati v svoj prid.

Sijajna zmaga ruskega ljudstva, predvsem ruskega socialističnega delavstva, je zmaga demokratične misli sploh, ker je ta zmaga silen memento vsakemu absolutizmu, tudi onemu prikritemu, ki uklepa ljudstvo po drugih, bolj »modernih« državah Evrope. Moč ljudstva, smotreno napeljana v eno strugo, hrepeneča po enem cilju, je velesila, ki brije ostrejšje nego največji tonovi, je enaka strahovitemu potresu, ki ga občutijo v obsegu tisočih kilometrov. Moč ljudstva podira in ustvarja, ona je neusahljiv vir napredka in svobode, ona je bleščeče solnce, ki ugonablja reakcijo in nekulturo.

Vojno gospodarska oskrba za železničarje.

Centralni odbor železničarske organizacije je imel 14. februarja sejo, na kateri se je bavil zopet prav temeljito z mnogoštevilnimi tožbami želez-

LISTEK.

A. PETROLD:

Brezposeln

Sedmi teden brezposeln. Od bede že ne vem, kaj bi pričel. Stresam omrežje svoje usode kakor vjeta divja bestija. Če pa bi bil zver, bi pač premislil, preden pobegnem. Divje zveri, v svojih jeklenih kletkah, imajo več kot preveč jesti, varno pristrešje nad seboj in ponoči toplo, snažno ležišče.

Kako rad bi predal svojo človeško svobodo in takozvano dostojanstvo za oni kos konjskega mesa, ki ga dobi vjet leopard za večerno pojedino.

Zle misli hočejo pridobiti in omehčati moje možgane za svoje hudobne in potuhnjene želje. Ustavljajo me pred izložbami, v katerih so razprostrte za mogočnimi šipami najkrasnejše stvari za nasičenje in toploto, obračajo mi poglede za nakičenimi, dobro rejertimi ljudmi, ki vodijo svojo utešeno, veselo zadovoljnost po cestah na izprehod.

Vročje mi prihaja od poželjive strasti po stvarih za mrzlimi, lokavo se svetlikajočimi šipami, žge me srd nad temi nazrtimi ljudmi, ki se ne boje za svojo bodočnost in ki hodijo tako malomarno mimo mene, kakor da sem zanje le mrčes.

Ura je tri popoldne. Sedim na klopi v dreveredu ob Ringu in grejem trudne premrzle ude v še hladnem, zgodnje majskem solncu. A kdor je lačen kakor jaz, bi drgetal od mraza tudi na ekvatorju. Prežvekovanje čikov me nekoliko prevarg nad neprijetnim čuvstvom popolne praznote v želodcu.

Čeprav sem šele ob enajstih dopoldne dobil pri Lazaristih juho, me že grabijo rahli krči vsled glada. Dvajset let sem šele star! In te samostanske juhe! Redkejšje in nedolžnejše so kakor voda Dunajščice, ko prestopi v mestno ozemlje. Če najde eden izmed nas samostanskih jedavcev enkrat maščobno oko ali celo kosce mesa v velikosti nohta v svoji juhi, tedaj pove to takoj ves vzradoščen tovarišem. In prihodnji dan je malo preseljevanje narodov k temu blagoslovljenemu samostanu, kajti vsak od nas posestnih jedavcev želi biti deležen enakega čudeža.

Časopis od predvečerašnjega dneva, ki sem ga nekje pobral, je moje čtivo. Pazljivo pa se razgledujem na vse strani, če ne prihaja v mojo bližino stražnik. V očeh takega redoljubnega, resnega čeladaria sem potepuh: Neostrižena, kakor strnišče divje razraščena brada, obleka razdrpana in umazana od prahu opeke, neosnaženi, pokrevljani in z zijajočimi ranami pokriti čevlji. . . Ti možje, drugače vse časti vredni, smatrajo vsakega propalega proletarca za potepuha, ki je svojo bedo sam zakrivil in ki zato nima pravice, da bi se odpočil v javnih nasadih.

Kakor hitro se grozeče pojavi eden teh vnetih čuvarjev reda v moji bližini, se skrčim kakor mogoče, zlezem tako sam v se, da se skrije moje, kakor bilka tenko telo, popolnoma za časopisom. Tudi noge v razjedenih hlačnicah in dražljivih čevljih skrijem, kolikor morem, in trepetajoč čakam, da izgine strah vzbujajoči uniformiranec. Prežet je tak možakar vzvišene uradne vnetosti in milosti ne pozna, temveč prijel bi me s krepko pestjo in peljal, hudega, razjarjenega obraza, v bližnjo stražnico za nadaljno uradno postopanje.

Cerkvene ure v okrožju udarjajo petkrat. Sedaj pričinja na Ringu korzo bogatincev, lepo oblečenih lenuhov in lepih žensk.

Splazim se proč. Kruljenje mojega nezadovoljnega želodca bi morda še zmotilo te brezskrbne ljudi v njihovem početju in obsovržili bi me; dovelj je, da jih sovražim jaz. Naj rajše v miru pijejo kavo, kramljajo, koketirajo, ne da bi jih moje bedno telo neprijazno motilo, ali jih spravilo celo na čudne, mračne misli.

Čeprav sem v vražje slabem položaju, vendar nisem postal še tak anarhističen ničvrednež, ki želi, naj padajo z neba bombe na site ljudi.

Grem v sedmi okraj, v Kaiserstrasse. Tam je upravništvo lista »Neuigkeit-Weltblatt«. List izhaja vsak dan ob šestih zvečer in prinaša med inserati razglase ob prostih službah. Ta del oglasov pribijejo na hišna vrata.

ničarjev zaradi vedno neznosnejših življenjskih razmer. Državni poslanec sodrug Tomschik je dobil zato nalogo, da v primerni spomenici obvesti o tem železniškega ministra in stavi predloge za izboljšanje življenjskih razmer železniških uslužbencev. Spomenica zahteva:

1. Povišanje mezd za delavce.
2. Povišanje in ureditev voznih pristojbin in prehrane.
3. Ureditev voznih pristojbin za strojno in vlakospremljevalno osebje.
4. Podelitev doklade za premikače.
5. Povišanje in podelitev doklad za nočno službo, za čuvaje pri ogibih, železniške čuvaje in sploh za vse osebje, ki opravljajo nočno službo, a ne dobiva za to posebnih dokladov.
6. Podelitev doklade za vozno nadziralno osebje po zgledu enakih dokladov na Ogrskem in na Kašavsko-Oderberški železnici.
7. Povišanje potovalnega pavšala za vse uslužbence, ki že prejemajo pavšal in sicer v enaki višini s prehrano.

Spomenica je objavljena v nemškem »Eisenbahnerju«, a jo je državni pravdnik tako »pristrigel«, da so ostali le odlomki brez vsake zveze.

V posebni spomenici na železniškega ministra zahteva organizacija, da se odpravijo doslej veljavne določbe glede odpovedi definitivnega službenega razmerja in glede podaljšanja roka za nastavljanje za poduradnike in sluge. Najnovejša določba glede odpovedi definitivnega službenega razmerja določa namreč — v popolnem protislovju z določbami službenega reda in razmerja — odpove železniška uprava državnih železnic uslužbencem službo v prvih petih letih definitivnega nameščenja, ne da bi navedla vzroke. Čakalna doba za definitivno nameščenje pa znaša od šest do petnajst let. Podaljša se še za onih pet let, v katerih lahko odpove železniška uprava službo. Te skrajno stroge odredbe veljajo le za poduradnike in sluge, a ne za uradništvo. (Tudi ta spomenica je v »Eisenbahnerju« tako pobeljena, da je ne moremo priobčiti). Končno zahteva spomenica, da se imenujejo vsi oni uslužbenci za poduradnike in sicer z naknadno veljavnostjo od 1. januarja 1917, ki so prejemali s 1. januarjem 1917 letno K 1200.— ali že prej, in so prestali skušnjo za poduradnika z dobrim uspehom in imajo primerno kvalifikacijo.

*

Iz linškega direkcijskega okrožja poročajo, da je bila odvzeta vsem delavcem in uslužbencem prosta vožnja za režijsko ceno, a da ni bil nikdar razglašen tozadevni odlok. Pravijo, da so

vplivale deželne oblasti na to določbo, da ne bodo kupovali železničarji živila po deželi.

C. kr. železniško ministrstvo je izdalo letos 14. februarja odlok, s katerim odreja najboljše in najbolj omejitve potovanja železničarjev in njihovih družin. To je trd udarec za železničarje in njihove družine. Organizacija se je obrnila takoj s primerno vlogo na železniškega ministra in ga prosi, naj takoj prekliče to trdo odredbo. Železničarji so večinoma doma s kmetov, kjer imajo še sorodnike. Pri teh so dobivali doslej živila in tudi krmo za rejo domačih živali. Kako pa naj vzdrže železničarji in opravljajo natančno svojo tako odgovorno službo, če bodo popolnoma izstradani? Uradna preskrba železničarjev z živili je skrajno slaba in železničarji so si pomagali z nakupovanjem po kmetih, kjer so dobivali živila vendar še nekoliko cenejše. Sedaj pa so obsojeni na počasno umiranje, ker ob svojem zaslužku in »velikih« dokladah pač ne morejo izhajati.

*

V zadnjem »Železničarju« smo obrazložili odredbo c. kr. prehranjevalnega urada, ki ureja obrat po kuhinjah za osebje. Jasno je iz te odredbe, da spadajo tudi kuhinje po železnicah pod to odredbo. Zato je organizacija tudi takoj sporočila železniškemu ministrstvu, naj odredi, da se uredi železniške kuhinje v zmislu one odredbe. Železniško ministrstvo še ni odgovorilo na to spomenico. Zato je izročila organizacija primerno spomenico ministru za ljudsko prehrano, naj uredi v sporazumu z železniškim ministrstvom, da velja odredba za vse železniške kuhinje.

Med tem smo izvedeli za stališče posameznih direktij državnih železnic v tem vprašanju in ono generalnega ravnatelja južne železnice. Pri c. kr. državnih železnicah nočejo ničesar slišati o reformah kuhinj na podlagi odredbe prehranjevalnega urada. Direkcije pravijo, da železniške kuhinje kratkoma ne spadajo pod to odredbo, ker niso kuhinje po železnicah obratne kuhinje ali kuhinje zavodov. Generalni ravnatelj južne železnice pa pravi, da se ne more ogreti za to reformo, ker itak ne izide nič pametnega iz nje. Kratko povedano: Stališče železniških uprav je, da ne žele sodelovanja svobodno izvoljenih zaupnikov uslužbencev in delavcev.

Vzrok tega zelo čudnega naziranja železniških uprav je znan vsakomur. Doslej obstoječe železniške kuhinje so popolnoma odrekle pri prehrani osebja. Da so odrekle je vzrok v tem, ker je gospodarstvo pri teh kuhinjah vse prej kakor pravilno. Upravitelji kuhinj nimajo največkrat nobenega pojma o nabavi živil in njihovi dobri upo-

rabi; dalje jim manjka vsako socialno uvidevanje o položaj uslužbencev in delavcev, ki naj dobivajo hrano iz kuhinj. Protekcija, egoizem, nevoščljivost preprečujejo vsako smoteno delo po teh kuhinjah. Množe se pritožbe, ki so pa navadno brez uspeha. Pri železniških kuhinjah vlada največja zmeda in skrajni čas je, da napravijo merodajni faktorji red. Seveda ne na tak način, kakršnega je uvedla direkcija v Lincu, ki napoveduje kazni onemu, kdor slabo govori o teh kuhinjah. Kako naj govore uslužbenci navdušeno o teh kuhinjah, če so vsak dan priča protekcijskega režima. Uslužbenci naj se zadovolje s kavo brez sladkorja, s kavo, v kateri ni niti zrna kave, drugi pa dobe vse. Glavno načelo po teh kuhinjah mora biti predvsem: Pravična razdelitev. Upamo da napravi urad za ljudsko prehrano prav kmalu red.

*

Da so deželni železničarji redne prehrane, se je izkazala potreba, da prevzamejo poleg skladišč živil tudi posamezna službena mesta razdelitev živil, ki jih upravlja država. Kolikor smo mogli dobiti vpogleda postopajo pri razdelitvi takole: Službeni predstojniki razdele sami ali s pomočjo uradnikov živil, ki jih dobivajo od države. Predstojniki poduradnikov, slug in delavcev razdele potem svojim podrejenim živila. Podrejeni uslužbenci nimajo nobene prilike, da bi se prepričali, če dobe res oni kvantum živil, ki jim gre in če izrazijo najmanjši dvom, si nakopilejo večno jezo predstojnikov. To je vsekakor nezdravo razmerje. — Prav tako nezdravo razmerje vlada tudi pri upravi skladišč za živila, kjer imajo zastopniki uslužbencev le neke navidezne pravice, pravih pa nič. Zato je izročila naša organizacija ministrstvu za prehrano spomenico, kjer prosi, da bi smeli voliti uslužbenci svoje zaupnike za vsa aprovizacijska mesta, ki naj bi bili enakopravni z ostalimi člani.

*

C. kr. železniško ministrstvo odreja z odlokom z dne 24. januarja 1917, da velja 50 odstotna doklada k prehranini le za službena potovanja. Za službena potovanja ne veljajo potovanja ob premešitvi iz kraja v kraj, kadar se gre premeščenec predstaviti ali če potuje zato, da si najame v novem kraju privatno stanovanje. Tudi če je kdo prestavljen in ima vsled tega izredne stroške za stanovanje, če ne dobi n. pr. takoj stanovanja, nima pravice do 50 odstotne doklade.

Če bodo še dolgo razlagali 50 odstotno doklado k prehranini, je končno že bo nihče več deležen.

Ko pridem nekoliko pred šesto tje, stoji pred hišnimi vrati že množica brezposelnih vseh možgih poklicev; hišna vrata straži neizogibni policist. Takšno je tukaj vsak dan razen nedelj. In brezposelnega, ki dobi na podlagi teh oglasov službo, občudujejo, kakor da je zadel največji dobiček. Petdeset do osemdeset brezposelnih prihaja vsak dan semkaj, razpisana pa so navadno tri mesta, k večjemu sedem. Polovico teh mest dobe le oni, ki so člani kakega katoliškega mladinskega ali pomočniškega društva. Ali kljub temu se zbiramo točno vsak večer pred širokimi, rjavimi vrati, potrpežljivo čakamo, dokler se ne primaja kakor sod okrogli, omoteni upravniški sluga in napne počasi, brez vsakega sočuvstva, liste z malimi oglasi; brezobzirno se potem prerivamo, sujemo s komolci in pomagamo si z rameni — da doživimo največkrat razočaranje, ki smo ga bili že na tistem slutili!

In prihodnji dan smo zopet zbrani.

To večno kakor rep martinčka se obnavlja joče upanje, da dobimo delo, je za nas brezposelne to, kar so stradajočemu, iz boljših časov preostale krušne drobtinice, ki jih najde po žepih. Ne nasitijo, le ustvarjajo prežvekujočemu iluzijo obeda. Tako nam ne pribori upanje niti najmanjšega zaslužka, a obvaruje nas popolnega obupa in stoji kakor angel varuh pred zaporom ali celo prisilno delavnico.

Vrata se odpro z nadušljivim hreščanjem. Sopihaajočega slugo, ki napenja liste, stlačimo skoraj v močnik. Stoka, zmerja in odriva naval.

»Prosim, gospodje, ne rinite tako! Danes iščejo itak le eno kuharico, nekaj hišnikov in enega tekača. Prokleta banda, še čreva mi iztisnete!«

Njegovo težko delo je opravljeno, sopihajoč se spravi na varno. Sedaj preletí pač sto oči rubriko »Proste službe.« Tudi moji pogledi šinejo hitro po vrstah... hišnik, starejša ženska, ki zna dobro in preprosto kuhati, neorganiziran pilarski pomočnik — to so proste službe. Nič za nas! A vendar — v tvornici za izdelovanje umetnih rož sprejmemo takoj tekača. Začetna plača šest kron na teden. V manjših črkah je dostavljen naslov. Le malo je takih med nami, ki izginjejo, razjarjeni nad smešno nizko plačo, ne da bi si zapomnili naslova. Zavidam jih. Ti imajo gotovo še varni dom, toplo hrano in neraztrgane čevlje. Najrazličnejše priprave za pisanje prihajajo na dan, večina — tudi jaz — si zapisuje naslov. Poleg mene stoji šibak, že močno osivel mož. Zapira svojo bilježnico in govori:

»Krvavo malo je šest kron na teden, pa vsaj za prenočišče je.«

Govori mi z duše in skupaj odideva k tvornici.

Tako hitro stopava, da izmenjava komaj nekaj besed, samo toliko, da spoznava drug drugega.

Ko prideva k tvornici, so vrata že zaprta. Na vratih je prilepljen listek, kjer je z velikimi črkami napisana trda odpoved:

»Mesto je že oddano!«

Kljub najini naglici sva prišla prepozno. Neki drugi brezposelni, ki je poizvedoval še pred nama v tvorniški pisarni in ki je sedel kar na občestni kamen, nama pripoveduje, da je znižal tvorničar tedensko mezdo na pet kron, ker se je zglasilo toliko mladih in krepkih ljudi za službo. In za to sramotno mezdo je dobil dvajsetletnega orjaškega fanta.

»Prokleti fant, ki tako niža mezde. Ubiti bi morali tega pemskega štor!«

In razjarjeni pripovedavec pljune prav krepko v smeri profi tvorniškim vratom.

Brezposelni dunajski delavec je vedno zelo nacionalen, zlasti neorganizirani in silno zmerja »proklete Pemce in Krovate«. Zanj so ti ljudje le nesnažna konkurenca na delovnem trgu. Noče toliko napeti svojih možgan, da bi premišljeval, da so vsi ti brezposelni Čehi, Slovenci, Ogri, Hrvatje ravno tako bedni vrage kakor mi in da je vzrok naše bede čisto drugod nego v poplavi Dunaja z drugojezičnimi delavci.

Stari drug v trpljenju, ki je hodil z menoj do tu, je izgubil brez slovesa. Velika beda otopi človeka, brezbrizen je napram navadnim šegam, in bog zna, kako težko butaro trpljenja prenaša moj sivolasi spremljevalec.

Poslovim se od tovariša, ki še vedno zmerja; počasi se napotim skozi ulice, ki jih odeva že mrak, proti domu.

Prav počasi hodim; nočem biti prej doma, nego v popolni temi. Pri neki krojaški zakonski

Izprememba § 1154b občega državlanskega zakona.

Na podlagi § 14 je izpremenila avstrijska vlada sredi vojne enega izmed najvažnejših zakonov za delavstvo, namreč zakon o mezdni pogodbi. Izpremenjeni zakon velja od 1. januarja 1917 dalje in velja za vse delovne pogodbe, sklenjene pred tem časom. Tudi če je bila izrečena odpoved delovne pogodbe pred 1. januarjem 1917, a poteče odpoved šele po tem datumu, velja novi dopolnilni zakon. Poleg tega zakona pa ohranijo seveda veljavo vsi posebni zakoni službenih pogodb. Za železničarje veljajo torej prej ko slei:

1. Zakon o službeni pogodbi pri režijskih stavbah in pomožnih zavodih železnic.

2. Obstoječi predpisi železniškega reda in organizacijskega statuta za državno železniško upravo glede nadzornovalne in disciplinarne pravice železniških nadzornovalnih organov nad uslužbenci državnih in privatnih železnic.

§§ 1154 in 1154 obravnavajo zahteve delavcev glede mezde. Te določbe niso važne za železničarje, ker so urejene njihove mezde s posebnimi predpisi. Važnejše so določbe § 1154 b, ki urejuje pravni položaj obstoječih službenih in delovnih razmer.

§ 1154 b, če je delavec slučajno zadržan.

Ta § se glasi: »Službojemalec obdrži svoje zahteve na zaslužek (mezd), če je po vsaj 14 dnevem opravljanju službe vsled bolezni ali nezgode zadržan za primeroma kratkega časa, ki pa ne sme presegati enega tedna, da ne opravlja službe, ne da bi to zakrivil namenoma ali vsled malomarnosti lehkomišelnosti. Enako je tudi, če je zadržan od dela vsled drugih važnih vzrokov, ki se tičejo njegove osebe in ki jih ni sam zakrivil.

Zneske, ki jih sprejema službojemalec v tem času zadržanja na podlagi javnopravnega zavarovanja, s se odtegniti službodajalec z onim delom, ki odgovarja razmerju njegovega dejanskega prispevka k skupnemu zavarovalnemu prispevku.

Ta določba pravi torej, da ima delavec pravico do mezde, tudi če ne dela. Razlaga tega § je torej sledeča:

Vsak delavec, ki je zaposlen že 14 dni pri kakem železniškem podjetju, ima pravico zahtevati največ za en teden mezdo, če ne dela in če

je vzrok nedela bolezen, nezgoda ali kaj drugega tehtnega. Drugi taki tehtni vzroki so n. pr.: Če zbolí nenadoma kdo v delavčevi družini - žena ali otrok - in je delavec primoran, da gre po zdravnika ali zdravnika, če kdo umre v družini, če izpolnjuje delavec svoje državljanske dolžnosti kakor nabor, kontrolni shod, volitve ali izvršuje javno pravne funkcije kot prisodnik obrtnega sodišča, davčne komisije, če je poklican kot prič ali stranka k sodišču. V vseh teh primerih se mu ne sme prikrajšati mezde.

Mezdo pa se sme prikrajšati, če je delavec sam zakrivil, da ne more opravljati dela: N. pr. če zbolí vsled pretepa ali pijančevanja in ne pride na delo.

Če prejema delavec med svojim zadržkom od dela denar iz kakega delavskega zavarovalnega zavoda, tedaj ima delodajalec pravico, da mu odtegne oni del zneska, ki ga plača on. Pri bolniškem zavarovanju plačuje podjetnik eno tretjino zavarovalnine, torej sme ob navadni bolezni odtegniti od mezde eno tretjino zavarovalnine. N. pr.: Če prejema vrhstavní delavec na teden 18 kron bolnišćine, sme odtegniti podjetnik šest kron od mezde. Seveda pa ima delavec pravico poleg prikrajšane mezde do polne bolnišćine.

Ta določba je za železniške delavce ugodna in posebno opozarjamo delavce, da zahtevajo na podlagi tega paragrafa enotedensko mezdo, če bi jim jo hoteli odtegniti. Seveda - to poudarjamo - morajo navesti delavci tehten vzrok, zakaj so izostali od dela.

Druge določbe tega zakona niso važne za železniške delavce, zato jih tukaj ne omenjamo. Na eno pa še opozarjamo:

Podjetnik, ki nanovo sprejema delavce in ki bi se rad izognil določbam tega paragrafa, bi morda prisilil vstopivšega delavca, da podpiše reverz, s katerim se odreka ugodnostim tega paragrafa. Upamo, da uprave železnic ne bodo tako postopale, a kljub temu opozarjamo delavce, da naj dobro prečitajo ob vstopu vsak reverz, ki jim ga izroči v podpis.

V § 1163 je določba, da mora delodajalec izpostaviti delavcu že med službo izpričevalo, če ga zahteva delavec in so v izpričevalu vsake opombe prepovedane, ki bi ovirale delavca pri iskanju nove službe.

§ 1160 pa določa, da sme delojemalec, ne da bi bil zato prikrajšan na mezdi, zahtevati toliko prostega časa, da si izbere novo službo.

Kadar pridejo člani naše organizacije v položaj, da se jim je treba ravnati po določbah teh paragrafov in so v dvomu, tedaj naj se obrnejo na pravovarstveno pisarno naše organizacije.

Stopim v pekarijo in kupim za deset vinarjev črnega kruha, ki je že dva dni star. Starega kruha se dobi namreč še enkrat toliko kakor svežega. Zaklad stisnem pod suknjo in sedem v predmestnem parku na klop. V majhnih koscih použivam svojo večerjo, ki gotovo ni obilna. Preizkušnje so me naučile, da tudi pri največji lakoti ne pogoltnem jedi v velikih založkih. Res je, da je pri hitrem požiranju čuvstvo nasičenosti prijetnejše in želodec prej poln kakor pri počasni jedi, ahi zato je pa človek tudi preje lačen.

Otroci se igrajo okolo mene. Na klopih sede trudni delavci z družinami. Po drevoredih šušti šepet zaljubljenih parov in jasno petje mladine se razlega. Veselica bednih.

Dekle, ki sedi s svojim fantom poleg mene, na klopi, potegne uro in prestrašena vzkligne: »Tričetrt na deset! Hitro domov, drugače me mati skrega«.

Tudi jaz se odpravim. V kuhinji se slečem kolikor mogoče tiho. Neznosen smrad po milu, pomivah, ostankih jedi mi zapira sapo. Rahlo odprem zgornje okno v vratih proti hodniku. Z dežja pod kap! Kajti ravno nasproti vrat je odprto stranišče, ki ga uporabljajo dan in noč z otroki bogato obdarjene tri stranke, ki imajo poleg tega še podnajemnike. Sosed na levi, čevljar, ima tri pomočnike in dva učenca, ki spe vsi pri njemu. Zato pa ima tudi največje stanovanje v nadstropju: Kuhinjo, sobo in kabinet, kjer stanu-

Delavstvo in politika.

Kapitalisti ljubijo udobno življenje. To je menda tako očitno, da ni treba posebnih dokazov. Oni ne marajo puščavništva in se ne ogrevajo za priproste užitke, temveč segajo po vsakem razkošju in po vsaki ugodnosti. Nič se pa ne potegujejo za osebno delo in za nepotreben trud. Rajši prepuščajo take reči drugim.

Kljub temu se kapitalistična gospoda prva izdatno bavi s politiko, torej z rečjo, o kateri slišimo vsak dan, da je polna sitnosti, da zahteva velik trud in da dela neizmerne skrbi. V tem oziru so gospodje na videz neznansko požrtvovalni. Z veseljem prevzamejo vsa bremena politike, tako da se ni treba proletariatu prav nič brigati zanjo. Kajti politika je zelo zamotana reč, kajne, in kdor se noče baviti z njo, mora znati že kaj drugega kakor postavljati črke, krojiti hlačnice in kuriti kotle.

Res je; za politiko je treba nekaj znanja in razumevanja. To kar uganjajo špiserji zvečer kadar sede pri cvičku ali pivi pa prežvekujejo to in ono, kar so čitali v »svojem« listu, ki nima druge skrbi, kakor da bi ostal »zanimiv« in imel naročnike, ni politika, tudi če se suče okrog samih velikih in važnih političnih vprašanj. Take gostilniške čenče, ki naposled nimajo drugega namena, kakor da dajejo pivcem pretvezo za še eno četrtinko, so prav tako neumno zapravljanje časa, kakor kavni in čajni sestanki, pri katerih vlačijo dame svoje odsotne sestrice skozi sobe.

Politika je resna reč, in kdor se hoče z njo baviti, mora biti dobro pripravljen. Prav zato pa bi moralo delavstvu biti sumljivo, da se njegovi nasprotniki tako radi »žrtvujejo« za politiko. Zakaj drugod, kjer se ne morejo dejstva tako zakrivati in maskirati, opazi delavec prav malo ljubezni od kapitalistične gospode. V tovarni, v delavnici, v rudniku, na železnici je treba le nekoliko odpreti oči, pa se vidi, da se vsak podjetnik drži načela, da je Bog oče sam sebi najprej ustvaril brado. Izkoriščanje ni ljubezen, a med podjetnikom in delavcem ni drugega razmerja kakor med izkoriščevalcem in izkoriščanim. Kjer je le mogoče mezdo nekoliko potlačiti, se potlači; kjer se da delovni čas raztegniti, se raztegne; kjer bi bile koristne varnostne naprave, se prihranijo. Če se zboljša konjunktura v industriji, ne pride podjetniku na misel, da bi od svojega večjega dobička kaj oddal delavcem; če se razmere poslabšajo, je delavec prvi, ki mora trpeti zaradi njih.

Vse to opaža delavec lahko, če le ne miži, in če potem še nekoliko premišluje, mora priti do spoznanja, da so med njim in podjetnikom na-

dvojici imam že enajst tednov ležišče. Ali že drugi teden sem dolžan prenočevalnino, ki znaša eno krono petdeset vinarjev na teden. Ubogi, z otroki bogato obdarjeni ljudje, potrebujejo denar nujno in sramujem se pred njimi. Zato prihajam zadnje dneve tik pred deseto zvečer domov. Takrat so oni v svoji sobi že pri počitku in me ne vidijo, ker je moje ležišče v kuhinji. Če se ne zgodi v prihodnjih dneh čudež, ki omogoči, da poravnam svoj dolg, tedaj bo lepega večera kuhinja zaklenjena in potem si posteljem lahko na cesti.

Že snoči sem dobil na postelji listek od gospodinje, kjer zahteva denar in mi rahlo preti z odpovedjo. Moj bog, ubogi, bedni trpini so, ki se prerivajo skozi življenje, trdo kakor železo, s petimi majhnimi otroki. Oba šivata doma deške obleke in zaslužita skupaj s štirinajsturnim delom na dan dvajset do petindvajset kron na teden. Ne zamerim jima torej, vsak je sam sebi najbližji. Pravzaprav sem v primeri s temi ljudmi še na dobrem. Kadar se mi godi slabo, stradam sam in ni mi treba gledati še lačnih otrok.

Dopolodne sem pomagal razkladati pri neki novi zgradbi dva voza opeke. Zaslužil sem 20 vinarjev. Hotel sem prihraniti denar, da odplačam del svojega dolga. Ali moj dobri namen se je klaverno sešul. Za enkrat je stradanje hujše nego misel, da ostanem brez strehe. Lakota mi že v drobovju kakor peklenski ogenj in pošilja besneče plamenčke v možgane; da, od glada boli tudi glava.

jejo poleg pomočnikov in učencev še njegova žena, njena sestra in pet ali šest otrok.

Ležem in poizkušam zaspati. Ali kljub utrujenosti ne pride spanje, kakor že marsikatero noč prej tudi ne. Popolnoma sem izročen barbarski čredi svojih skrbi in dobro me znajo mučiti. Poleg tega privabi še izhlapevanje mojega telesa veliko armado stenic iz vseh lukenj in špranj, ki se krvoločno spravijo name.

Po dolgem boju s stenicami in oslavljen od izgube krvi zaspiam. A šele proti jutru postane spanje trdnjše, ker takrat že omaga napadajoča sila teh strašnih živalic. Žal, da ne traja dolgo ta osvežujoči počitek. Ko se priplazi prvi jutranji svit po uticah, se zbudi hiša na vseh koncih in krajih. Tudi moji gospodarji vstajajo in prehiteti jih moram. Kadar pride gospodinja v kuhinjo, moram že izgniti. Sramujem se pred njo in njenim soprogom in ogibljem se razgovora. V petih minutah sem popolnoma napravljen.

Zelo zgodaj je še. Neprijetno me iznenadi dež, ki pada v tankih in počasnih curkih. Nebo izgleda, kakor da je prevlečeno s sivim papirjem. Mraz me strese. Kaj naj počnem ves strašno dolgi dan ob takem vremenu? Kam naj bežim pred tem dežjem, ki gotovo kmalu ne poneha? Tenko suknjo zapnem do vratu, ovrtnik zavijam, stisnem rame in hitro odidem proti mestu...

sprotja, prav lahko razumljiva nasprotja. Ne da bi si človek veliko belil glavo, lahko razume, da vidi kapitalist denar rajši v svojem žepu kakor v delavčevem.

Kdor pa to opaža, se ne more izogniti vprašanju: Zakaj so oni kapitalisti, ki ne privoščijo delavcu koščka boljšega kruha, malo počitka, malo razvedrila, tako čudovito ljubezni, da ga hočejo obvarovati vsake politične skrbi, pa si sami naprtiti vse težave? Kako se vjemata ta dobrota z ono sebičnostjo?

Če bi bila politika res breme, bi bilo to nerazrešljivo protislovje. Ali vprašajmo nekaj drugega: Kakšen odgovor bi mogli pričakovati delavci, če bi šli h kapitalistu in mu predlagali, naj jim prepusti upravo tovarne? Najbrže ni noben delavec tako neumen, da ne bi uganil, kaj bi se zgodilo. Taka deputacija bi prišla hitreje iz sobe nego vanjo. Zakaj v svoji tovarni hoče biti kapitalist gospodar. To se razume samo po sebi. Ta bi bila lepa, da bi mu delavci šli v to vtičali nos! Kako bi neki delili profite, ki se zdaj stekajo v njegovo blagajno? Jezi ga itak že dovolj, če ni absoluten gospodar. Delavske organizacije že nekoliko omejujejo njegovo oblast, kolektivne tarifne pogodbe mu vežejo roke. Vsega tega bi se rad iznebil. In dasi so tudi med podjetniki nasprotja, ker bi vsak najrajši sam pobral ves dobiček, se vendar združi z drugimi kapitalisti v organizacijo, da more uspešneje nastopati proti delavskim zahtevam.

Tudi za upravo gospodarskega podjetja je treba znanja, brige, paznosti itd. Ali kapitalist se tudi tukaj »žrtvuje«, ker gre za njegov profit. In če se hoče »žrtvovati« tudi v politiki, ima tudi tam povsem enake razloge. Pripravljen je obvarovati delavstvo skrbi in si jih naprtiti sam, ker ne mara, da bi mu delavstvo gledalo na prste in prekrižavalo račune.

Kapitalist noče biti gospodar v tovarni; gospodar hoče biti tudi v državi. Namen je v obeh slučajih enak.

Res je: Za politiko je treba razumevanja in znanja. Zato ni gospodujočim slojem nič tako zoprno kakor izobrazba delavstva. Nevednemu proletariatu je lahko dopovedati, da je politika knjiga skrivnosti, s katerimi nima kot delavec nobene neposredne zveze in v kateri mora verjeti kakor dober kristjan v sveto pismo: Slepo, brez kritike, brez razmišljanja, brez dvomov. Ali iz te knjige prihajajo zakoni, ki vežejo delavca, če so mu všeč ali pa ne, prihajajo davki, katere mora direktno in indirektno plačevati iz svojega žepa, prihajajo zanj dolžnosti, za privilegirance pa pravice.

Če so delavci spoznali, da morajo imeti kaj besede v tovarni, ker se z njimi sicer lahko pomete, morajo spoznati, da jim je prav tako treba besede v državi, v deželi, v občini. Tudi tukaj je enaka razlika med izkoriščevalci in izkoriščanimi kakor v tovarni in v rudniku. In nikjer ne morejo izkoriščevalci zastopati delavskih interesov.

Kdo pa jih naj zastopa, če jih ne bo delavstvo samo?

In še enkrat: Za politiko je treba znanja in razumevanja. Nasprotnikom proletariata se ni čuditi, če niso delavstvu dali pouka v takih rečeh. Sam sebi ne vzgaja nihče rad nasprotnika. Delavsko znanje je nevarno privilegiranim, delavsko neznanje jim utruje privilegije — torej naj ostanejo delavci nevedni.

Ali delavci sami ne smejo misliti tako. Politika je zavozlana reč, toda tudi v proletarskih glavah so možgani, ki znajo misliti in razvozljavati voze. In razvozljati morajo polagoma vse, da ne ostane nobena nejasnost, da jim nobeno politično vprašanje ne ostane nerazumljivo, da bodo mogli v vseh političnih rečeh ne le ustvariti si svoje mnenje, ampak tudi odločati.

Brez politične moči ni gospodarske moči. Da se morajo v gospodarskih vprašanjih zanašati na svojo moč, to delavci že razumejo. Ali priboriti si morajo tudi politično moč, da si z njo zavarujejo svoje gospodarske interese.

Socialna demokratična stranka ni za šalo politična stranka, in ne zato, da bi brez potrebe sekirala delavstvo s politikom. Ali dokler je politična moč v rokah nasprotnikov, morajo vsa gospo-

darska prizadevanja proletariata ostati brezuspešna. Kaj pomaga delavcem, če si pribore nekoliko vinarjev meznega priboljška, pa jim ga vzamejo kapitalisti ob prvi priliki z novim davkom?

Kamor se človek obrne, zadene z nosom ob kakšno politično vprašanje. In to vse »ni za delavce«. Ali čim se malo pobrska, se izpod para-grafa, izpod zastave, izpod napihnjenega gesla pokaže pest, ki sega delavstvu v žep in razbija njegove pravice.

Ali kakor je v Avstriji, tako je po vsem svetu, ki stoji pod oblastjo kapitalizma. Razmere ene države so v zvezi z razmerami druge države. Kamen, ki ga vržeš v vodo, napravi kroge vse do brega. Povišan vojaški proračun v eni državi ima za posledice povišanje v vseh državah. Člen sega v člen in tako nastaja neskončna veriga, ki uklene indiferentne in nevedneže.

Politično se mora izvojevati svoboda proletariata; politično se mora izobraziti delavstvo, da spozna razmere in svoje moči, da jih more združiti in da more zmagati. Pehati delavstvo v politično neznanje, greniti mu zanimanje za politična vprašanja je podel, neodpusten zločin. Delavstvo ni le poklicano, da si pribori v kapitalističnem kraljestvu od danes do jutri nekoliko soli na svoj kruh, ampak da premaga kapitalizem in ustvari nov svet. To pa je naloga močnega, hrabrega, zavednega — izobraženega delavskega razreda.

Razno.

Kako dolgo bo trajala še vojna? »Prager Tagblatt« objavlja razgovor z neko osebo, ki ima intimne stike z dunajskimi vodilnimi krogi. Ta oseba je izjavila: Nemški državni tajnik Zimmermann je dejal, da pride mir še to poletje. To so dobro premišljene besede dobro informiranega državnika. Tudi avstrijska vlada je enakega naziranja, ne da bi izgubila izpred oči tudi nasprotno možnost. Bližamo se definitivnim odločitvam in tako morejo naši vodilni državniki že mirne vesti govoriti o miru. Naša gospodarska sila je nezlomljena; seveda se pojavljajo gotove slabosti, ki nam pripravljajo težke čase. Precejevali smo zlasti svoje letine in sedaj moramo računati z vsemi eventualnostmi. Meseci, ki pretečejo do žetve bodo torej jako težki, toda tudi ta problem bomo razrešili. — Informacije, z Dunaja potrjujejo, da se naši merodajni krogi z gotovostjo nadejajo, še letos miru. Odločitve ne prinesejo toliko dogodki na frontah, ki bi se eventualno lahko zavlekli tudi še čez zimo in daleč noter v leto 1918, temveč predvsem poostrena podmorska vojna. Podmorski čolni so glavni triumi centralnih držav in z njih pomočjo bo mogoče glavnega nasprotnika Anglijo, spraviti v tako kritičen položaj, da bo pripravljen k mirovnim pogajanjem. Ako bo dosegla poostrena podmorska vojna vsaj približno tiste rezultate, ki so tvorili temelj za račune merodajnih mornariških krogov (in nikdo ne dvomi, da jih bo dosegla), potem smemo pričakovati, da bo Anglija nekako do avgusta tako izčrpana, da bo — hočeš, nočeš — pripravljena, se pogajati. Z ozirom na te, dobro in trezno premišljene račune, se centralnim državam ni bati nastopa Amerike ali še drugih novih sovražnikov. Predno bi namreč mogli novi neprijatelji uveljaviti svoje vojne sile na evropskih bojiščih — bo veliki boj že dobejevan. Z ozirom na bližajoči se konec vojne, bodo centralne države v skrajnem naporu premagale tudi vse težave prehrane, zadrževajoč se, da se bliža zopet doba miru, nemotenega razvoja in splošne regeneracije vseh ljudskih sil.

Babuška ruske revolucije. Nova ruska vlada je zaukazala, da je pustiti na svobodo Katarino Breškovsko, imenovano »babuško« (staro mater) ruske revolucije. Babuška je bila doslej v pregnanstvu v Sibiriji. V politično javnost je stopila leta 1873, in se živo udeležila »Kumune v Kijevu«. Da bi delala propagando med narodom je potovala kot učiteljica ročnih del ali prodajalka kruha od vasi do vasi in povsod vnmala ljudstvo za revolucionarne ideje. Leta 1874. je bila aretovana in obsojena na pregnanstvo v Sibirijo. Leta 1881.

je poskusila pobegniti, a dobila je le še štiri leta pregnanstva več. Leta 1896. je dobila dovoljenje, da se vrne v Rusijo. Prebila je v Sibiriji 22 let in videvši, kako malo je ruska mladina zavzeta za revolucijo, je začela iznova potovati po raznih gubernijah in si je zlasti med dijaki in med delavci pridobila mnogo pristašev. Bila je prva, ki je izrekla besedo »terror« in začela delati za »propagando z dejanji«. Atentator na kneza Obolenskoga, guvernerja v Harkovu, in morilec ministra Sipjagina, sta bila oba iz šole »babuške« ruske revolucije. Leta 1904. se je babuška mudila v Švici kot član centralnega odbora revolucionarne stranke, a že leta 1905. je bila zopet v Rusiji in je zopet neutrudno agitirala. V februarju 1907. se je udeležila kongresa ruskih revolucionarjev v Tammersdorfu v Finlandiji in je sprožila predlog, naj se da na morebitni razpust dume odgovor z revolucijo. Dne 8. oktobra 1907. je bila aretirana in z njo revolucionar Čajkovski. Babuško so zaprli, a Čajkovskega so proti kavčiji pustili na svobodo. Šele v marcu 1910. je bila proti njima obravnava; Čajkovskij je bil oproščen, babuška pa zopet obsojena na pregnanstvo v Sibirijo, iz katerega jo je zdaj rešila revolucija.

Podporni sklad za svojce umrlih članov.

Od 1. do 28. februarja 1917 so bile izplačane sledeče posmrtnine:

26. Denka Ana, Lundenburg	K 75.—
27. Mlekusch Andrej, Aussee	« 100.—
28. Hansel Heinrich, Mistelbach	« 200.—
29. Brčica Marija, Neulengbach	« 50.—
30. Kerschdorfer Ivan, Mürzschlag	« 100.—
31. Straus Magdalena, Gradec	« 50.—
32. Schinzel Josip, Moravska Ostrava	« 100.—
33. Major Anton, Iglava	« 200.—
34. Weinhard Josip, Chodau	« 200.—
35. Gebauer Magdalena, Mor. Ostrava	« 150.—
36. Verhovsky Ivan, Dunaj	« 100.—
37. Koldovsky Vaclav, Veliki Wossek	« 300.—
38. Polek Simon, Novi Sandec	« 200.—
39. Scholl Pavla, Landstrasse	« 150.—
40. Stecher Marija, Admont	« 50.—
41. Leimgruber Boštjan, Dornbirn	« 300.—
42. Studnička Henrik, Dunaj	« 300.—
43. Martinz Josip, Trst	« 200.—
44. Langer Roza, Penzing	« 150.—
45. Meissnitzer Marija, Inomost	« 50.—
46. Pietsch Feliks, Kreibitz	« 100.—
47. Hauptmann Friderik, Kamnic	« 300.—
48. Pribas Franciška, Št. Vid ob Glini	« 150.—
49. Stochl Josip, Attnang	« 300.—
50. Wenzel Alojzija, Dunaj	« 150.—

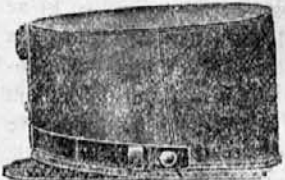
K 4025.—

Januar 1917. K 4850.—

K 8875.—

Umrlo je 15 članov in 10 žen, skupaj 25. Od 1. januarja do 28. februarja je umrlo 30 članov in 20 žen, skupaj 50.

Izdajatelj in odgovorni urednik Josip Kopač.
Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Adalbert Kassig

Ljubljana,
Židovska ulica.

Zavod za uniformo, krznar in izdelovatelj čepic priporoča svojo veliko zalogo vsakovrstnih uniformskih predmetov za železničarje, kakor: čepice, gumbe, rosete, žnore, piščalke i. t. d. Čepice zimске in letne za strojevodje, kurjače itd. v raznih oblikah po najnižji ceni. — Postrežba točna.

Naročajte širite in pospešite naš št!

Private and Confidential

and Confidential

Private and Confidential

Private and Confidential

Prvega maja 1917 bo shod

z dnevnim redom

Delavstvo in mir

≡ ob 3. popoldne v Švicariji. ≡

books and films

neben

rimo

III. Jiravě v s